

23. 12. Vánoční zvyky

Ahoj,

zítra tu už máme Štědrý den. Těšíte se na něj? Jak by ne, že? Zítra budete mít určitě plno práce s přípravami, tak vám posíláme informace o Štědrém dni a také zvycích, které se na tento den dělají, už dnes, abyste se na ně mohli připravit a zítra si nějaký z nich vyzkoušet.

Vánoce jsou v křesťanské tradici oslavou narození Ježíše Krista. Slaví se od 25. prosince, kdy se Ježíš narodil, do první neděle po 6. lednu. Štědrý den je tedy posledním postním dnem. A jak to bylo dříve? Opět nahlédneme do [skanzenu v Kouřimi](#), který nám připravil tento text a poskytl obrázky.

Se Štědrým dnem se neodmyslitelně pojí především tradiční štědrovečerní večeře. Na slavnostním stole by se mělo objevit devatero postních pokrmů. Svě čestné místo zaujímá chléb, položený na dožínkovém věnci, jehož zrno se po Štědrém dnu pro zajištění budoucí úrody přidávalo do jarního osení a sláma se předkládala dobytku. Chléb na stole nesmí chybět o žádném svátku, aby se neurazil a udržel se v domácnosti po celý rok. K dalším tradičním jídlům náleží oplatky s medem, kuba (zapečené kroupy se sušenými houbami), vdolky s tzv.

muzikou (omáčka ze sušeného ovoce) a vánočky. Vánoček by mělo být tolik, kolik je členů domácnosti. Skutečnou štědrovečerní rybu, která byla v minulosti na venkově obtížně dostupným pokrmem, nahrazovala obvykle bábovka ve tvaru ryby. (obrázek 1)

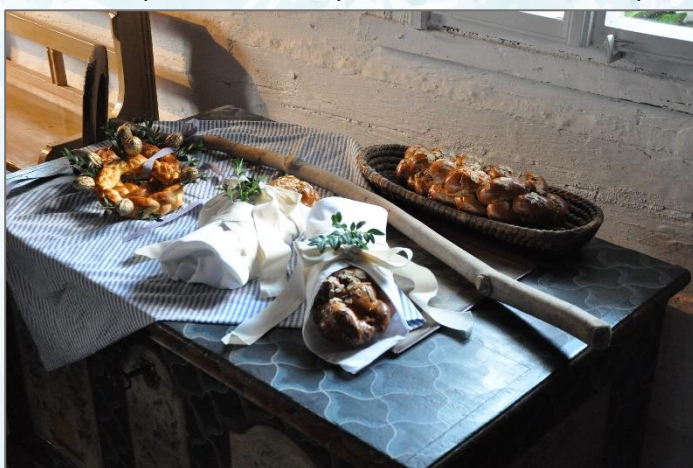
Během Štědrého dne se vykonávalo také mnoho magických úkonů zajišťujících prosperitu hospodářství a zdraví. Nohy stolu se pro zachování soudržnosti rodiny svazovaly řetězem. Pod stolem ležela sláma jako připomínka Kristova narození ve chlévě a sekyra, jejíž

přítomnost měla členům domácnosti po celý rok zajistit pevné zdraví. (obrázek 2)

Nad stolem byl zavěšen vánoční stromek špičkou dolů, ozdobený jablky, ořechy a svatými obrázky. Toto umístění mělo dva důvody. Jednak v chalupách nebylo pro stromek dostatek místa, jelikož mnohdy žila celá početná rodina v jedné místnosti, a také tím rodiče zajistili, aby děti neojídaly ozdoby. (obr. 3) V trámu nad stolem býval zabodnutý nůž s přivázanými kousky chleba a vánočky. S jeho pomocí se předpovídala kvalita budoucí úrody žita a pšenice. Jeden ze způsobů štedrovečerního věštění bylo pouštění lodiček ze svíček a skořápek ořechů. V 19. století se rozšířil zvyk stavění betlémů z nejrůznějších materiálů. (Obr 4 a 5) Malý betlém z jakéhokoliv materiálu nesměl chybět v žádném stavení. (obr. 6).

Následující den, na Boží hod (25. 12.), bylo zakázáno pracovat. Povoleno bylo pouze obstarání dobytka a příprava oběda. K němu se stejně jako na Sv. Štěpána (26. 12.) podávalo maso - husa, zajíc nebo vepřová pečeně. Na Sv. Štěpána se pak chodilo do kostela, kde se světil oves. Ten se házel na faráře jako symbolika ukamenování Sv. Štěpána - patrona koní. Každoročně v tento den končilo smluvně stanovené období pracovních povinností čeledi v selském gruntě. Čeled' dostávala výslužku. (obr. 7)

K podstatné části vánočního období se váže tradice koledování, která skýtala možnost obdarování různých obecních zaměstnanců jako např. učitele, pastýře, obecního slouhu, ponocného, ale také chudých a dětí. Obecní pastýř chodil na štědrovečerní koledu. Obvykle s sebou nosil přenosný skříňkový betlém a roh, na který pastýř obřadně vytruboval před každým stavením. Před vchodem do domu dále práskal bičem, čímž měl od hospodářství odehnat nečisté síly. Po světnici pak pastýř rozhazoval hrách s přáním „Na telátka, na jehňátka, na prasátka ...“ (obr. 8)

Na svátek sv. Tří králů koledníci v jednoduchých kostýmech sv. Kašpara, Melichara a Baltazara za doprovodu pana učitele obcházeli s požehnáním jednotlivé usedlosti ve vsi. Hudební doprovod kromě zpěvu koled zajišťovala hra na housle nebo zvuk bukače. Koledníci byli většinou obdarováni praktickým způsobem - kromě peněz dostávali potraviny (sušené a čerstvé ovoce, ořechy, pečivo, hrách, kroupy, slaninu apod.), které bylo později možné upotřebit v kuchyni. (obr.9)

Tradice a rituály

České Vánoce a Štědrý den zvláště mají své vlastní tajemné kouzlo, a proto se tak ochotně oddáváme lidovým tradicím, zvykům, rituálům, magii a věštění budoucnosti. V rodinném kruhu napjatě sledujeme plavbu lodiček z ořechových skořápek v umyvadle, s obavami krájíme jablka nebo lijeme roztavený vosk či olovo do vody a dohadujeme se, co se asi příští rok stane. Pojd'me si některé z štědrovečerních tradičních zvyků připomenout a hlavně je vyzkoušet.

Štědrý večer a noc byly pro naše předky časem, kdy se stírala hranice mezi světem pozemským a nadpřirozeným, kdy bylo možné nahlédnout do budoucnosti a případně ji i ovlivnit. Zatímco dávné rituály, které měly za úkol zajistit bohatou úrodu se ze současných Vánoc už téměř vytratily, věštby kolem lásky, manželství, zdraví, nemoci, štěstí i neštěstí zůstávají aktuální dodnes. Na Štědrý den může věštit buď celá rodina, nebo jen nezadaní.

Věští celá rodina

Krájení jablek Po štědrovečerní večeři si každý rozkrojí jablko kolmo na stopku. Nalezne-li v něm jádérka ve tvaru hvězdy, bude příští rok zdravý a šťastný. Pokud je ale jádřinec červivý, může dotyčného potkat nemoc. A když jsou jádérka uspořádána do tvaru křížku, hrozí to nejhorší. Osudu se dá napomoci výběrem zdravého jablka.

Tři oříšky Po večeři rozpulte tři vlašské ořechy, jádra vyndejte. Do jedné skořápky dejte zeminu, do druhé kousek chleba a do třetí minci. Pak skořápky slepte k sobě a uložte zpět mezi ostatní ořechy. O půlnoci si každý z rodiny vezme z plné mísy jeden ořech. Pokud někdo otevře ořech naplněný zeminou, čeká ho chudoba. Chléb ve skořápce předpovídá spokojený život a mince prorokuje velké bohatství. Kdo si vytáhne „obyčejný“ ořech, vše zůstane při starém.

Budoucnost z olova nebo vosku Ke staročeským vánočním zvykům patří věštění z vosku. Vosk rozehřejte a lijte se do nádoby se studenou vodou. Někde vosk lili skrze dírky ve větších klíčích, aby odemkli tajemství. Náročnější je lití olova. Nad plamenem svíčky zahřívejte na lžici olovo na lžici. Když se roztaví, vlijte ho najednou do nádoby se studenou vodou. Podle tvarů, do kterých olovo nebo vosk ve vodě ztuhne, se pak věští budoucnost. Obecně například rovný kousek znamená pohodu a klid v osobním životě, zvlněný tvar neklid a zmatky, ale také cestování. Půlkruh skrývá zradu a rozchod.

neuzavřený kruh značí problémy, kolo předvídá štěstí. Dva uzavřené kroužky věští nezadaným vztah či manželství, naopak zadaným naznačuje, že se mohou rozvést či ovdovět. Srdce věští vždy lásku a hvězda zvěstuje, že příští rok bude rokem splněných přání. Výsledný tvar olova je možné „číst“ i jako odpověď na předem položenou otázku.

Lodičky ze skořápek Poetický zvyk je pouštění lodiček z ořechových skořápek. Každý u stolu rozpůlí vlašský ořech, do jedné skořápky připevní maličkou svíčku a svou lodičku se zapálenou svíčkou vypustí do větší nádoby s vodou. Její plavba předznamenává životní dráhu toho, kdo ji vyslal. Když dlouho svítí, čeká vás život dlouhý a šťastný. Jestliže se pustí na volnou vodu, vydáte se do světa, drží-li se při břehu, zůstanete doma. Pokud se lodička převrátí či plamínek zhasne, může vás potkat nemoc. Pokud se lodička při plavbě dotýká jiné, věští to lásku a přátelství. Pluje-li lodička uprostřed jiných, majitel potřebuje ochranu. Lodička točící se v kruhu upozorňuje na nerozhodnost. Pokud vaše skořápka dopluje k protějšímu břehu, věští to úspěch a získání všeho po čem toužíte. Obměnou je pouštění lodiček v páru kdy si dívka a chlapec rozpůlí ořech, dají do skořápky po svíčce a pustí je na vodu. Když se skořápky přiblíží, láska jim vydrží, když odplují, stejný osud potká i lásku.

9 x štědrovečerní věštění pro nezadané

Zájem svobodných se soustředuje především na informace ohledně lásky a životního partnera. Dívky byly co se týká v svatby a manželství vždycky vynalézavější a aktivnější než chlapci, i když ani ti nezůstávali úplně stranou štědrovečerní magie.

1. Patrně nejznámější je **házení botou přes hlavu**. Na Štědrý den se můžete dozvědět, čeká-li vás v příštím roce svatba. Jestliže dopadne bota patou ke dveřím, zůstanete i nadále doma. Pokud ale bota zamíří špičkou ze dveří ven, čeká vás odchod z rodičovského domu.
2. Jste-li nezadaná mladá žena, tak o Štědrém večeru **pojídejte jablko ve venkovních dveřích**. Když projde kolem vás jako první muž, tak se v novém roce na devadesát procent vdáte.
3. Oloupejte jablko tak, aby byla slupka vytvořila dlouhou spirálu. Tou pak následně třikrát zatočte nad svou hlavou a hod'te ji za sebe. Slupka spadne na zem do určitého tvaru, z tohoto se **snažte přečíst písmeno**. A právě tím začíná jméno vaší životní lásky.

-
4. Kdo je zvědavý, jak urostlý bude jeho životní partner/ka, nechť zavře oči a z hromady dřevěných polínek si jedno vytáhne. **Rovné naznačuje krásného štíhlého, křivé, sukovité znamená muže kulhavého či pokřiveného, silné polínko pak tlustého a břichatého.** Tuto věštbu rádi zkouší i mladí muži, kteří si přejí znát tělesné parametry své nastávající.
 5. Dívky také mohou **klepat botou na kurník**. Pokud se ozve kdákání slepice, zůstanete nadále svobodná, zakokrhá-li kohout, tak jsou vdavky do roka takřka jisté.
 6. Bez černý má nejen léčivou, ale i kouzelnou moc - když jím po štědrovečerní večeři zatřesete a budete při tom říkat: „*Třesu, třesu bez, ozvi se mi pes, kde můj milý dnes*“ a když se někde ozve pes, partner se pak do roka dostaví, z té strany, z které štěkal pes. Nebo trochu jinak: „*Třesu, třesu, třas, ozvi se mi hlas, kde já budu za rok večeřeti zas.*“
 7. Pod zavěšeným jmelím má podle pověry muž právo políbit kteroukoli dívku nebo ženu. Kdo pod jmelím se políbí, ten druhému se zalíbí a **magická moc jmelí** zajistí, že jejich láska bude věčná.
 8. Je-li v rodině svobodných víc, **rozkrájejte vánočku** na tolik kusů, kolik jich je. Pak přiďte každému svobodnému muži a dívce jeden kousek, zavolejte domácího mazlíčka (tedy psa nebo kočku). Čí kousek si vybere, ten jako první potká životní lásku.
 9. **A něco extra pro ženitbychtivé mládence:** První hvězda, která na Štědrý den vyjde, ukazuje směr, odkud přijde chlapci jeho vyvolená.

9 štědrovečerních rituálů, které byste měli dodržet

1. O Štědrém dnu nezametejte, nemalujte, nešijte, nevylévejte vodu na dvůr, nevynášejte popel, nevstávejte prudce od stolu, nic si nepůjčujte, neobchodujte, nekýchejte - to může přivolat neštěstí, ba dokonce smrt.

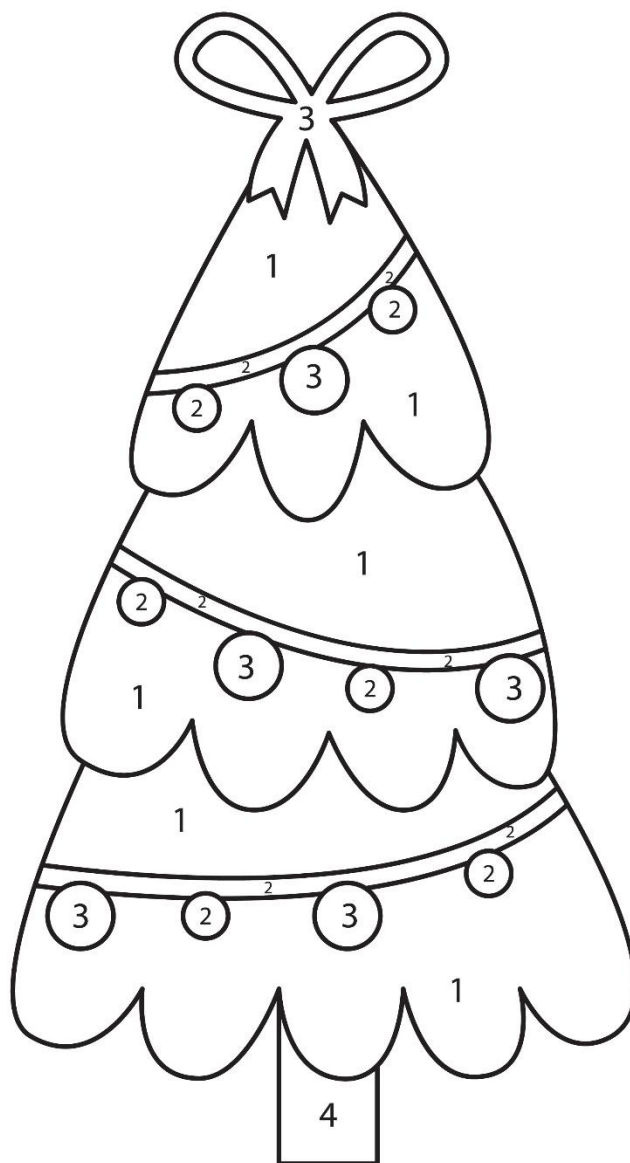

2. **U štědrovečerního stolu by vás měl být sudý počet**, pokud tomu tak není, nesmí chybět talíř navíc – to proto, aby si pro někoho z rodiny nepřišla v dalším roce smrt.
3. **Štěstí do domu přináší seno** pod stolem, což připomíná narození Ježíška v chlévě.
4. **Nohy stolu sepněte řetězem**, tak vytrvá vaše rodinná soudržnost.
5. Jestli máte strach ze zlodějů, pak k řetězům přidejte ještě provazy – odpudí je.
6. Pod ubrus (měl by být čistě bílý a vydržet na stole až do Štěpána) dejte semena všech plodin, které chcete příští rok pěstovat. Pak je přidejte k ostatním, která budete sít, a dobrou úrodu máte zaručenou.
7. Nezapomeňte, že pod ubrus nebo pod talíř patří **rybí šupina**, jinak se bohatství nedočkáte.
8. Hojnost rodině přinese také **mince** či **bankovka** ukrytá **pod pecnem chleba** na prostřeném stole.
9. **Pokrmů na štědrovečerním stole má být devatero**, protože devítka symbolizuje úplnost a je to číslo, které přivolává zázraky.

Zdroj: <https://living.iprima.cz/>

Vybarvi si omalovánku, barvičky zvol podle čísel v legendě

1 -

3 -

2 -

4 -